

سبک زندگی قرآنی (سبک زندگی اجتماعی براساس قرآن از منظر امام خامنه ای

دام ظلّه)

طیبه دولتیاری^۱

چکیده

سبک زندگی، شیوه چگونگی زیستن و هویت متمایز کننده هر فرد در خانواده و جامعه را بیان میکند. سبک زندگی، شیوه چگونگی زیستن فرد، در خانواده و جامعه، را بیان میکند، که نوع مسکن و لباس و الگوی مصرف و... را با هویت وی، پیوند می زند، و هر فرد را با دیگران متمایز میکند. و قرآن کریم، پیامبر اکرم (ص) را به عنوان اسوه حسنه، برای الگوگیری از سیره ایشان، در سبک زندگی، معرفی میکند. در جامعه اسلامی، سبک زندگی قرآنی مورد توجه است. سبک زندگی اگرچه ریشه در مباحث جامعه شناسی دارد ولی در فرمایشات مقام معظم رهبری با رویکرد دینی و اسلامی به شکلی جدید و کاربردی مطرح شده است. از جمله مؤلفه هایی که در نوع سبک زندگی مؤثرند عبارت اند از: تغذیه و مصرف، طرز لباس پوشیدن، حرف زدن، چگونگی گذراندن اوقات فراغت و ... که جلوههایی از سبک زندگی ما را نشان میدهد. این جلوههای رفتاری، ظهور خارجی شخصیت ما در محیط زندگی و نشان از عقاید، باورها، ارزشها و علاقه های ماست و ترکیب آنها هویت و شخصیت فردی و اجتماعی ما را مینمایاند. در پژوهش حاضر با روش تحلیلی - توصیفی و با استفاده از منابع کتابخانه ای به بررسی سبک زندگی قرآنی (سبک زندگی اجتماعی براساس قرآن از منظر امام خامنه ای دام ظلّه) پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: سبک زندگی قرآنی، سبک زندگی اجتماعی، دیدگاه امام خامنه ای (مدظله العالی)

مقدمه

قرآن کریم به عنوان اولین و اصلی ترین منبع معارف اسلامی بخش مهمی از آیات را به اجتماع و احکام آن اختصاص داده است. در کنار کتاب خدا، سنت معصومان (علیهم السلام) (نیز حکایت از توجه آنان به اجتماع دارد. دین مقدس اسلام برای اصلاح جوامع اهمیت فوق العاده ای قائل است و در اجر ای آن، وظیفه هر یک از اعضاء خانواده را به طور مبسوط بیان می دارد و در صورت توجه و عمل به آن برنامه ها، موفقیت و سعادت آن ها را تضمین می نماید. همان طوری که کلیه سازمان ها و جوامع بشری به نظم و قانون و ضوابط خاصی نیازمندند و بدون آن ها هرگز موفق نمی شوند، جامعه نیز که یک واحد حساس اجتماع است مسلما قوانین و ضوابط مخصوصی داشته فقط در صورتی سالم و موفق خواهد بود که با این ضوابط خود را تطبیق داده و آن ها را دقیقاً اجرا نماید. بخشی از این ضوابط به صورت احکام می باشد که در متون فقهی فقه های اسلام اعم از شیعه و سنی بیان شده است و قسمت دیگر نیز در کتب اخلاقی ذکر گردیده است. ما بر ای ارائه سبک صحیح زندگی اجتماعی ناگزیر بودیم که از هر دو جهت بهره ببریم زیرا در حوزه خانواده تفکیک احکام فقهی و اخلاقی غیر ممکن است و برخورداری از یک جهت بدون لحاظ جهت دیگر نمی تواند.

پیشینه تحقیق

با بررسیهای انجام شده باید گفت، تاکنون کتابی مستقل در زمینه سبک زندگی قرآنی (سبک زندگی اجتماعی براساس قرآن از منظر امام خامنه ای دام ظلّه) تألیف نشده است. با این حال، با بررسی هایی که انجام شده آثاری مربوط به سبک زندگی خانواده شناسایی گردید. از جمله در کتابی تحت عنوان سبک زندگی اجتماعی با تأکید بر آیات قرآن، نوشته ی مجید کافی که نویسنده در این کتاب به موضوعاتی در خصوص نظریه های سبک زندگی، مولفه های فردی سبک زندگی، مولفه های اجتماعی سبک زندگی و ویژگی های سبک زندگی اسلامی می پردازد. همچنین در مقاله ای تحت عنوان الگوی جامع خانواده تراز در اندیشه اسلامی نوشته ی محمدرضا تقوی پور و همکاران نیز در خصوص اهمیت خانواده در تمدن اسلامی و نقش بی بدیل این نهاد در انتقال فرهنگ و عقاید و ارائه ی الگوی خانواده تراز انقلاب اسلامی مطالبی بیان شده

اما در خصوص سبک زندگی قرآنی (سبک زندگی اجتماعی براساس قرآن ازمنظر امام خامنه ای دام ظلّه) بحثی به میان نیامده است.

گفتار اول: مفهوم سبک زندگی

سبک زندگی از جمله واژگانی است که دیدگاه ها و تعاریف مختلف و گاه متضادی پیرامون آن وجود دارد . در زبان های گوناگون از ترکیب سبک زندگی در شکلهای مختلفی یاد شده است.

در لغت نامه ها معانی گوناگونی برای واژه سبک درج شده است :نوع، روش، طرز و شیوه.(معین، ۱۳۸۵،

۱۸۱۸)

سبک اثاثیه، شکل دادن یا طراحی چیزی تطابق با معیار شناخته شده، شیوهایی که برارنده و متناسب پنداشته میشود، بخصوص در رفتار اجتماعی، نحوه عرضه، بخصوص در موسیقی یا یکی از هنرهای زیبا، و شیوه مشخص تعبیر در نوشتار یا گفتار.(آریانپور، ۱۳۸۵، ۱۴۳۷)

روشی که یک فرد یا گروهی از مردم براساس آن کار و زندگی میکنند :یک زندگی سالم و راحت، بخشی از آن، که بالباسها، فرصتها، عادات ...ارتباط دارد.

هر جامعه ای دارای سبک و شیوه زندگی متفاوتی است .سبک زندگی فعل و انفعال فرد را در محیط زندگی او نشان میدهد .در جوامع سنتی انتخابهای مبتنی بر مصرف به شکل گستردهای براساس طبقه، کاست، محیط روستا یا خانواده دیکته میشود، درحالی که در جوامع مدرن به هر حال، مردم دارای آزادی عمل بیشتری در انتخاب کالاها و خدمات و فعالیتهایی هستند که به نوبه خود هویت اجتماعی را خلق میکنند.(رسولی، ۱۳۸۲، ۴۳)

از دیدگاه مقام معظم رهبری نیز سبک زندگی عبارت است از:

شیوه زیستن و رفتار اجتماعی .مانند شیوه زیستن در خانواده، سبک ازدواج، نوع مسکن، نوع لباس، الگوی مصرف، نوع خوراک، نوع آشپزی، تفریحات، مسئله خط، مسئله زبان، مسئله کسب و کار، رفتار ما در محل

کار، رفتار ما در دانشگاه، رفتار ما در مدرسه، رفتار ما در فعالیت سیاسی، رفتار ما در ورزش، رفتار ما در رسانه ای که در اختیار ماست، رفتار ما با پدر و مادر، رفتار ما با همسر، رفتار ما با فرزند، رفتار ما با رئیس، رفتار ما با مرئوس، رفتار ما با پلیس، رفتار ما با مأمور دولت، سفرهای ما، نظافت و طهارت ما، رفتار ما با دوست، رفتار ما با دشمن، رفتار ما با بیگانه و مانند آن. (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جوانان استان خراسان شمالی، ۲۳ / ۷ / ۱۳۹۱)

گفتار دوم: سبک زندگی از منظر اسلام و قرآن

پسوند اسلامی که به سبک زندگی افزوده می شود، تعریفی خاص به موصوف می دهد. وقتی این عبارت را به کار می بریم، دیگر معنای خاص روان شناسانه آن ملحوظ نیست. بحث خالص روان شناختی، جامعه شناختی و سیاسی، بحثی صرفاً علمی است که با دین ارتباطی ندارد.

واژه اسلامی چنین القا می کند که در موصوف این تعبیر سبک زندگی عاملی ملحوظ است. که بر اساس اسلام و غیراسلام تفاوت می کند؛ اگر اسلامی باشد، به دلیل اسلامی بودنش شکلی خاص دارد و اگر غیراسلامی باشد، به دلیل غیراسلامی بودنش شکل دیگری خواهد داشت.

پس باید شاخص های معینی باشد که اسلامی را از غیراسلامی متمایز سازد. پس تنها بحث روان شناسانه نمی تواند متکفل بررسی سبک زندگی اسلامی باشد؛ برای اینکه مباحث توصیفی روان شناختی بحث هایی عام است و اسلام و غیراسلام در آن تفاوت چندانی ایجاد نمی کنند.

بنابراین پسوند اسلامی نشانگر آن است که باید معنا و جهتی لحاظ شود که بتواند اسلامی یا غیراسلامی باشد. به تعبیر دیگر، این نشانه آن است که از سبک زندگی، یک معنای فرهنگی اراده می کنیم.

عده ای بر این باورند که ویژگی اصلی انسان، یا وجه تمایز او از دیگر موجودات، فرهنگ پذیری است. با مطرح شدن مسئله فرهنگ، اسلام نیز به مثابه یک فرهنگ مطرح می شود. بنابر این، فرهنگ مقسمی می شود برای سبک زندگی که می تواند اسلامی یا غیراسلامی باشد؛ یعنی وجود این فرهنگ یا آن فرهنگ مطرح است. با توجه به تعریفی که از فرهنگ ارائه شد عناصر اصلی فرهنگ دو چیز است: باورها (ارزش ها)

و ارزشها) هنجارها. (اگر سبک زندگی بخواهد اسلامی باشد، عوامل موثر در آن همین دو مولفه است؛ یعنی ابتدا باید باورها و ارزشهای اسلامی و پس از آن باید و نبایدهای اسلامی حاکم باشد و به تعبیر دیگر، باید فرهنگ اسلامی حاکم شود.

سبک زندگی اسلامی یعنی رفتارهای انسانی ای که متأثر از فرهنگ اسلامی است. به تعبیر دیگر می توان گفت رفتار انسانی از آن جهت که انسانی است، جدای از فرهنگ نخواهد بود؛ یعنی انسانی بودن با فرهنگی بودن مساوی است. امکان ندارد رفتاری انسانی باشد، یعنی از فکر و اراده انسان سرچشمه بگیرد، ولی پشتوانه فرهنگی نداشته باشد؛ زیرا رفتار متفکرانه از پیش فرض ها و مبانی ای ناشی می شود که همان فرهنگ است؛ بدین معنا که ویژگی انسانی بودن، یعنی آنچه انسان را از سایر جانداران متمایز می سازد، فرهنگ است.

محورهای فردی، خانوادگی، اجتماعی، حکومتی و بین المللی، زمینه هایی است که فرهنگ می تواند در آنها تجلی یابد.

در واقع برای اینکه مشخص سازیم سبک زندگی در چه زمینه هایی ظهور می کند، باید موضوع ها و عوامل تأثیرگذار در آن را مشخص کنیم؛ به ویژه وقتی به این نتیجه برسیم که مهم ترین عامل در آن فرهنگ است. مهم آن است که فرهنگی را که در پس این رفتار وجود دارد، شناسایی کنیم تا بتوانیم سبک زندگی اسلامی داشته باشیم. (شجاعی، ۱۳۹۲، ۱۰ و ۱۱)

همان گونه که مقام معظم رهبری نیز به این مسأله اشاره داشتند: رفتار اجتماعی و سبک زندگی، تابع تفسیر ما از زندگی است: هدف زندگی چیست؟ هر هدفی که ما برای زندگی معین کنیم، برای خودمان ترسیم کنیم، به طور طبیعی، متناسب با خود، یک سبک زندگی به ما پیشنهاد می شود. (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جوانان استان خراسان شمالی، ۲۳ / ۷ / ۱۳۹۱)

گفتار سوم: مولفه های سبک زندگی قرآنی (سبک زندگی اجتماعی براساس قرآن از منظر امام

خامنه ای دام ظلّه)

آیت الله خامنه ای معتقدند که تشکیل دولت یک ضرورت اجتماعی است و انسانها ناچار هستند دولتی را برای پیشبرد امور زندگی فردی و اجتماعی ایجاد کنند. ایشان در این خصوص به حدیثی از امام علی (ع) استناد میکند که وجود حاکم جائز نسبت به بی نظمی و هرج و مرج اولویت دارد. در واقع تشکیل دولت هدف نیست، بلکه ابزاری برای برقراری نظم، امنیت، آرامش و... است. با این توصیف، تشکیل دولت، ضرورت طبیعی، انسانی و اجتماعی است و در گام اول، جامعه به یک مدیر و اداره کننده نیازمند است و مسأله خوب و بد بودن وی (مدیر) مسأله بعدی است.

۳- لزوم تحقق حیات طیبیه اسلامی:

آیت الله خامنه ای، سومین مبنای تشکیل دولت اسلامی را تحقق حیات طیبیه اسلامی به منزله یک الگو می دانند که دولت در تالش است توانمندی و کارآمدی دین اسلام را در اداره امور فردی و اجتماعی انسانها نشان دهد. در این خصوص میفرمایند: در تمام تالش هایی که می کنیم، تالشهای اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و... این اصل را نباید فراموش کنیم که ما به دنبال تحقق بخشیدن به اسلام کامله هستیم. همچنین در جای دیگر میفرمایند: «تفاوت ما با بقیه گروه هائی که در کشورهای مختلف می آیند یک رژیمی را تغییر می دهند، این است که ما انقلاب کرده ایم تا حیات طیبیه اسلامی را برای کشور و برای مردمان بازتولید و تأمین کنیم». (صادقی و موحدی، ۱۴۰۲، ۲۲)

نتیجه گیری

هر جامعه ای دارای سبک و شیوه زندگی متفاوتی است. سبک زندگی فعل و انفعال فرد را در محیط زندگی او نشان میدهد. در جوامع سنتی انتخابهای مبتنی بر مصرف به شکل گستردهای براساس طبقه، کاست، محیط روستا یا خانواده دیکته میشود، درحالی که در جوامع مدرن به هر حال، مردم دارای آزادی عمل بیشتری در انتخاب کالاها و خدمات و فعالیتهایی هستند که به نوبه خود هویت اجتماعی را خلق میکند. از دیدگاه مقام معظم رهبری نیز سبک زندگی عبارت است از: شیوه زیستن و رفتار اجتماعی. مانند شیوه زیستن در خانواده، سبک ازدواج، نوع مسکن، نوع لباس، الگوی مصرف، نوع خوراک، نوع آشپزی، تفریحات، مسئله خط، مسئله زبان، مسئله کسب و کار، رفتار ما در محل کار، رفتار ما در دانشگاه، رفتار ما در مدرسه، رفتار ما در فعالیت سیاسی، رفتار ما در ورزش، رفتار ما در رسانه ای که در اختیار ماست، رفتار ما با پدر و مادر، رفتار ما با همسر، رفتار ما با فرزند، رفتار ما با رئیس، رفتار ما با مرئوس، رفتار ما با پلیس، رفتار ما با مأمور دولت، سفرهای ما، نظافت و طهارت ما، رفتار ما با دوست، رفتار ما با دشمن، رفتار ما با بیگانه و مانند آن. در سبک زندگی اجتماعی قرآنی مولفه هایی وجود دارد که آنها را از منظر حضرت آیت الله خامنه ای (مدظله العالی) بررسی نمودیم. یکی از این مولفه ها زندگی خانواده متناسب با آرمان های جامعه می باشد. رهبر معظم انقلاب در باب ارتباط میان خانواده و جامعه نیز آموزه هایی نظری دارند. ایشان هر خانواده را به مثابه یک سلول از پیکره اجتماع توصیف میکنند. رهبری همچنین میان سلامتی و اصلاح خانواده با سلامتی و اصلاح جامعه رابطه ای مستقیم قائل هستند و داعیه دار تأثیر مستقیم آرامش در خانواده بر بهره وری در کار هستند. ایشان همچنین بر لزوم محترم شمردن قرارداد خانوادگی از سوی زوجین، قانون و جامعه اصرار می ورزند و فراهم کردن زمینه برای ازدواج جوانان را وظیفه دولتها میخوانند. رهبر انقلاب در کنار ارائه دیدگاه های نظری در خصوص خانواده، راهکارهایی عملی را برای حفظ و تحکیم این نهاد مقدس ارائه نموده اند. یکی از مولفه های مورد نیاز زندگی اجتماعی در سبک زندگی قرآنی، ضرورت حفظ حجاب اسلامی می باشد. حجاب و عفاف یکی از مسائل مهم قرآنی است که خداوند متعال در آیات متعدد به بیان مسائل بسیار

ریز آن نیز پرداخته است که نشان دهنده اهمیت موضوع می باشد. حضرت آیت الله خامنه ای حجاب را یکی از مهم ترین مسائل خانواده می داند و می فرمایند: البته مسأله ی حجاب خیلی مهم است .من مسأله ی حجاب را واقعاً مهم می دانم . اهمی ت مسأله ی حجاب در جاهای باواسطه ای خودش را نشان می دهد؛ از جمله در مسأله ی خانواده خودش را نشان می دهد خیلی روی پوشش زن حساسیت هست ! هر کسی ، شخصیتی، فیلسوفی، نظامی، سیاسی، با عریان بودن زن مخالفت کند. از دیگر مولفه های قرآنی رعایت اقتصادی می باشد. دستورات اقتصادی قرآن بسیار گسترده است و آیات زیادی را در بر میگیرد از راهکارهای قرآنی را در برابر تهاجم اقتصادی به سبک زندگی استکبار ستیزی است که مسلمانان سر تسلیم در برابر هیچ قارون و فرعون زمانهای فرود نم یآورند، و برای نجات از شر غولهای اقتصادی استکبار، خود را در پناه انجام فرامین الهی قرار میدهند وبا مطالعه و عمل به آیات و روایات اقتصادی وارده در متن دین مبین اسلام، سبک زندگی خود را رقم میزنند یکی از راههای عبور از مقطع حسّاس و سرنوشتساز کنونی جدّی گرفتن اقتصاد مقاومتی است. امام خامنه ای(مدظله العالی) به مسلمین توصیه کرده اند که سادگی را در همه مراحل زندگی رعایت کنند و در این زمینه بیشتر بر رعایت سادگی در برهه ابتدایی زندگی مشترک تأکید داشته اند. همچنین از آنان خواسته اند تا به شکلی افسارگسیخته وارد مسائل مالی نشوند و به میزان کفایت، راحتی و زندگی بدون نیاز به دیگران در این امور توقف کنند و در حد عامه مردم جامعه زندگی کنند. مبنای دولت در اندیشه آیت الله خامنه‌ای بر اسلامی بودن تأکید دارد. در دیدگاه ایشان، این نظام انقلابی، بر مبنای دین و بر مبنای اسلام و بر مبنای قرآن شکل گرفته و به همین دلیل از حمایت میلیونی این ملت برخوردار شده و این مردم، جان هایشان را کف دستشان گرفته اند و جوانهایشان را به میدانهای خطر فرستاده اند، پس نمی توانند مسئولان چنین نظامی از مفاهیم سکولاریستی صحبت کنند پس دین اسلام، دین سیاسی است و دولت نمی تواند نسبت به تعلیم و آموزه‌های اسلامی، بی توجه باشد، بلکه تشکیل دولت برای این است که تعلیم و آموزه های اسلامی محقق گردد.

منابع و مآخذ

قرآن کریم

نهج البلاغه، ترجمه و شرح فیض الاسلام، قم: نشر فراگفت، چاپ دوم ۱۳۸۶

اسحاقی، سیدحسین، مبانی و راهبردهای جهاد اقتصادی، مرکز نشر هاجر، وابسته به مرکز مدیریت حوزه

های علمیّه خواهران، چاپ سوّم، زمستان ۱۳۹۰

آریانپور، منوچهر و دیگران؛ فرهنگ انگلیسی به فارسی پیشرو آریان پور، جلد ۳، تهران، چاپ . ششم، ۱۳۸۵

بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جوانان استان خراسان شمالی، ۲۳ / ۷ / ۱۳۹۱، دفتر حفظ و نشر آثار

حضرت آیت الله العظمی خامنه ای

تقوی پور محمدرضا و سیاوش صلواتیان، الگوی خانواده تراز اسلامی در منظومه فکری رهبر معظم انقلاب

اسلامی، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، شماره ۶۹، ۱۳۹۴

حسین بن محمد راغب اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن، تحقیق صفوان عدنان داودی

حسینی موسوی، محمدکریم؛ کشف الحقائق عن نکت الایات و الدقائق؛ تهران چاپ سوم ۱۳۹۶

رسولی محمدرضا، بررسی مؤلفه های سبک زندگی در تبلیغات تجاری تلویزیون، علوم اجتماعی، شماره ۲۳،

۱۳۸۲،

شجاعی زینب، سبک زندگی والدین و فرزندان در خانواده از منظر فقه امیمه با تاکید بر آرای امام خمینی

(ره) و مقام معظم رهبری (دامت برکاته)، پایان نامه ارشد، دانشگاه قم، ۱۳۹۲

صادقی الهه و موحدی سمانه، مبانی و شاخصهای دولت اسالمی از منظر آیتالله خامنه ای، فصلنامه دولت

پژوهی، ۱۴۰۲

طباطبایی سید محمد حسین، تفسیر المیزان، ترجمه سید محمد باقر موسوی، قم، جامعه مدرسین حوزه
علمیه، جلد ۱۶، ۱۳۷۴

طرحانی عبدالرحیم، منصوری سید مهدی و جمادی علی، رویکرد سیاست جنایی مشارکتی در قبال مسأله
بی حجابی و بدحجابی، فصلنامه علمی پژوهشی تعالی حقوق، شماره ۶، ۱۳۹۸

محمد معین، فرهنگ فارسی، جلد ۲، تهران نشر امیر کبیر ۱۳۸۵

مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه؛ تهران دارالکتب الاسلامیه. ۱۳۷۴

نرم افزار حدیث ولایت، مرکز تحقیقات علوم اسلامی نور، ۱۳۸۴، خطبه عقد ۱۵ / ۱۰ / ۱۳۷۹